”ETT PLÅSTER RÄCKER INTE MOT TRUMP”

Donald Trump går till historien som en lögnaktig och farlig antidemokrat, vars populistiska och konspiratoriska utspel till sist också ledde till förra veckans kuppförsök i Washington D.C. Den välkända journalisten och bokaktuella författaren **Masha Gessen** såg de auktoritära orostecken i samma stund presidenten kom till makten.

– Trump har försökt genomföra ett autokratiskt genombrott, säger hen till ETC.

TEXT: JOAKIM MEDIN • FOTO: HOSSEIN SALMANZADEH/TT

Trettondagen den 6 januari 2021 går till historien som en synnerligen mörk dag för Amerikas förenta stater. Beväpnade anhängare till president Donald Trump lät storma den amerikanska kongressen i Washington D.C. i syfte att störa senatorernas sammankomst där, precis när dessa i en sista formell process skulle godkänna fjolårets valresultat. Och därmed öppna upp för Joe Biden att bli USA:s nya president den 20 januari.

Våldsverkarna krossade rutor, trängde sig in och jagade senatorerna på flykten. De vände upp och ner på folkvalda politikers kontor, stal datorer och offentliga dokument. Någon smetade sin egen avföring på både väggar och golv. De rev ner en amerikansk flagga och ersatte den med en Trumpflagga, och på plats i själva senatssalen skanderade de att det egentligen var president Trump som vann i november månads val. USA! USA! Stoppa valfusket!

Angreppet mot den amerikanska demokratins högborg kostade fem människor livet. Det har fördömts av alla nu levande, tidigare presidenter i USA och en mycket bred skara kritiker har beskrivit dådet som allt från ett kuppförsök till ett utfall av inhemsk terrorism.

- Jag tycker det är fel att använda termen terrorism för att beskriva det som hände. Terrorism är vanligtvis inte ett huvudmål i sig. Och det egentliga målet för de där människorna vid kongressen var att använda sin styrka, för att där och då förstöra mekanismerna i den demokratiska processen och ta över. Det var ett kuppförsök, varken mer eller mindre.

VEM ÄR **MASHA GESSEN?**

ÅLDER:	54 år.
FÖDD:	Moskva, dåvarande Sovjetunionen.
BOR:	New York City samt Falmouth, Massachusetts.
JOBB:	Journalist vid The New Yorker samt författare av ett dussin böcker som behandlar bl.a. hbtq-frågor i Ryssland, postkommunistisk politik, Vladimir Putins styre och nu även Donald Trump.
AKTUELL:	Hennes senaste bok "Att överleva envälde" utkom i dagarna på svenska (med en nyskriven text efter den amerikanska valutgången 2020), på Brombergs förlag.
VIKTIGASTE ÖNSKNINGARNA FÖR 2021:	"Att jag kan börja skriva den bok jag velar påbörja sedan tre år tillbaka, som ska handla om ett imaginärt politiskt projekt. Samt att vår läxa av coronapandemin blir, att vi alla hänger samman och att solidaritet är det främsta mänskliga värdet."

Chockad men inte förvånad

Den rysk-amerikanska journalisten och författaren Masha Gessen låter fortfarande chockad över händelserna den sjätte januari, när ETC ringer till hen i New York för att göra en intervju (som icke-binär hbtq-aktivist vill inte Gessen kallas ”hon” utan föredrar engelskans they, på svenska hen). Chockad - men inte särskilt förvånad. Bara två dygn efter att Trump hade tagit hem segern i valet 2016 hade Masha Gessens essä ”Autocracy: rules för survival” blivit viral, där hen varnade för att Trump var ett auktoritärt hot mot den amerikanska demokratin.

- Angreppet mot kongressen var kulmen på Trumps politik, säger Masha Gessen till ETC.

Förra fredagen, två dagar efter stormningen i Washington D.C., släpptes Masha Gessens senaste bok ”Att överleva envälde” (Brombergs förlag) på svenska. Där redogör hen för den högerpopulistiska, rasistiska och antidemokratiska agenda som helt enligt farhågorna legat till grund för hur president Trump har styrt som världens mäktigaste ledare, i världens mäktigaste land.

Masha Gessen föddes i Moskva 1967 och är en mycket välkänd journalist både i det gamla hemlandet och i USA, dit hen flyttade som tonåring tillsammans med sin familj. 1991 återvände hen till det sönderfallande Sovjetunionen för att arbeta som journalist. Men det nya Ryssland som då växte fram har blivit allt mer auktoritärt under Vladimir Putins styre. Masha Gessen som är både judisk, grävande journalist, icke-binär och Rysslands kanske mest kända hbtq-profil tvingades 2013 återvända till USA, när det politiska klimatet blev för farligt. Erfarenheterna från Putins Ryssland har resulterat i flera böcker och i det nya verket jämför Masha Gessen flera gånger den ryske presidenten med Trump. Men ”Att överleva envälde” använder också resonemangen hos den ungerske sociologen Bálint Magyar. Han har skrivit flera uppmärksammade böcker om den auktoritära utvecklingen i Viktor Orbáns Ungern och liknande vibbar i det postkommunistiska Östeuropa.

- Det var kusligt att se hur användbar Magyars modell var, för att förstå utvecklingen även i USA. Exempelvis så problematiserar vi inte en monopolisering av den politiska makten. Det som Magyar varnar för som ett auktoritärt orostecken - att ett enda parti kontrollerar alla delar av statsapparaten - är helt enkelt hur du får saker gjorda här i USA. Men det öppnar också upp för maktmissbruk, säger Masha Gessen.

Ett försök till autokratiskt genombrott

I Bálint Magyars senaste bok från 2020, som Masha Gessen lånat modellen från, delas maktmissbruket in i två steg. I det första, det ”autokratiska försöket”, kan en wannabe-diktator fortfarande avlägsnas från makten genom parlamentariska

val. Men efter det ”autokratiska genombrottet” är detta inte längre möjligt.

- Det här är ett väldigt användbart sätt att se på trumpismen och på allt det vi har sett sedan valet i USA i november. Trump har försökt genomföra ett autokratiskt genombrott, trots valresultatet, säger Masha Gessen.

Faktum är att det var president Trump själv, som under ett hatiskt protestmöte framför Vita huset den 6 januari, uppmanade en stor skara anhängare att marschera bort till kongressbyggnaden. Där behövde de markera mot det ”valfusk” som Trump ända sedan i november har påstått snuvade honom på en jordskredsseger över Joe Biden. Inga som helst bevis för ett valfusk har lagts fram. Allt handlar till synes om att Trump med alla till buds stående medel försökt stanna kvar vid makten.

”Vi kommer aldrig ta tillbaka vårt land med svaghet. Ni måste visa styrka och ni måste vara starka”, sa Trump under protesttalet framför Vita huset.

Hans personliga advokat Rudy Giuliani fyllde i, att administrationen skulle sätta de ansvariga för ”valfusket”’ i fängelse.

”Så, låt oss ha en rättegång genom strid”, sa Giuliani.

Två timmar senare var kongressen stormad, en polis hade tilldragit sig dödliga skador och fyra Trumpanhängare hade dött. Och för första gången i USA:s 240-åriga historia hade en president försökt stoppa den fredliga maktöverlämningen mellan två regeringar.

En extrem populism

Masha Gessens redogörelse för Trumps presidentpolitik är dyster läsning. Hen beskriver bland annat angreppen mot de oberoende medierna, den extrema populismen, demoniseringen av oppositionen och hur Trump medvetet eldat på hat och polarisering i samhället. Hen berättar också om Trumps främlingsfientlighet, försöket att bygga en mur på gränsen mot Mexiko, liksom om presidentdekretet i januari 2017, som förbjöd medborgarna i sju muslimska länder från att resa in i USA.

Boken beskriver likaså Trumps inkompetenta styre. Hur han i veckor efter valsegern inte brydde sig om den fundamentala uppgiften att tillsätta ett kabinett. Hur personerna han tillsatte som ministrar flertalet gånger saknande rudimentära kunskaper om frågorna de skulle arbeta med. Presidentens styre beskrivs som en kakistokrati - de sämstas styre.

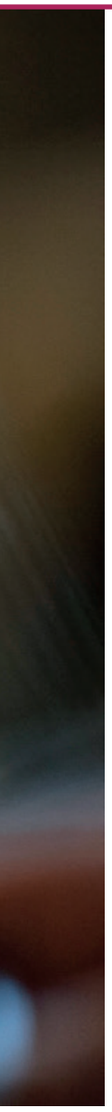

Masha Gessen efterfrågar regleringar av mediesystemet i USA.

Den historiska domen mot Trump kommer att vara hård. Men Masha Gessen påminner i sin bok om att Trump egentligen bara varit fortsättningen på en 15 år lång utveckling i det amerikanska samhället. Den 11 september 2001 och den efterföljande mobiliseringen mot muslimer ochinvandrare, liksom oviljan att ta emot flyktingar från krig i Afghanistan, Irak och Syrien som USA själv deltog i, förberedde marken för Trump att bli president. Likaså nedrustningen av välfärdsstaten som gjorde att en mindre grupp vita män som han själv, kunde koncentrera allt mer makt och rikedom.

Mediernas ansvar

Vilket ansvar bär då exempelvis medierna för utvecklingen? De som bör göra sitt bästa att upplysa och informera medborgarna, så att de ser igenom populism, främlingsfientlighet och framför allt alla lögner och så kallade ”alternativa fakta” som Trump kastat ur sig? Masha Gessen är journalist vid världskända och respekterade The New Yorker - men påfallande många amerikaner följer inte sådana traditionella massmedier, utan förlitar sig okritiskt på sociala medier för att inhämta information. I synnerhet regeringsanhängare.

- Det här är människor som inte känner sig representerade i traditionella medier och som inte heller nås av sådana medier. Men det är inte de traditionella mediernas fel. Problemet är större än så. Vi har ett helt vinstdrivet och helt självreglerande - det vill säga oreglerat - mediesystem i USA. Det har lett till att lokala medier försvunnit och till bildandet av mediemonopol och mediekonglomerat, säger Masha Gessen.

Informationsflödet till medborgarna har tunnats ut. Sociala medier har fyllt upp luckan och ökat avståndet. Och så småningom märkte journalister, att oavsett hur många faktabaserade reportage om Trumps skandaler, förbrytelser, övergrepp mot kvinnor, rasistiska utspel och lögner de avslöjade - så gjorde det ingenting för att påverka det folkliga stödet för honom.

- Vi har verkligen inte råd att fortsätta att lämna den här grundläggande delen av vår demokrati till ett gäng oreglerade, vinstdrivande företag. Folk säger att vi borde göra vårt jobb bättre, men det har inte tagits fram något som hjälpt oss, förklarar Masha Gessen.

”Att överleva envälde” berättar om ett trauma det amerikanska folket kommer att behöva bearbeta under åratal framöver. Efter de olagliga händelserna den sjätte januari har det blivit ännu viktigare att ställa frågan, hur också statsapparaten kan hjälpa till med en sådan bearbetning. Och Masha Gessen är redan väldigt bekymrad över att den nya administrationen under Joe Biden som tillträder den 20 januari, inte är intresserad av att gå på djupet.

- Biden kommer i allra högsta grad från tvåpartisystemets tradition i USA. Men också från en tradition som sträcker sig tillbaka åtminstone till president Fords benådning av ex-president Nixon 1974, där man nästan fetischerar möjligheten att kunna glömma och gå vidare. Jag är verkligen rädd för att man kommer tänka, nu är det över, nu går vi vidare, istället för att bestraffa det som hände vid kongressen, istället för att söka klarhet och fakta. Det vore otroligt farligt och raka motsatsen till vad vi behöver.

Ett plåster räcker inte

Internationellt sett skulle det förstås kunna uppstå goda konsekvenser av att högerpopulismen nu har tillfogats ett nederlag i ett så inflytelserikt land som USA. Men Masha Gessen betonar att Biden också kan komma att skapa nya problem i världen om han försöker åtgärda det omfattande amerikanska tillbakadragande som Trump legat bakom de senaste åren.

- Bidens försök att återta USA:s plats i världen kan sluta i katastrof. Jag är verkligen rädd för att han kommer gå ut och säga, okej, nu plockar vi upp bollen där vi lämnade den för fyra år sedan. Det finns många platser i världen där detta inte kommer fungera särskilt bra.

I grund och botten, skriver Masha Gessen i sin bok, måste en återhämtning från trumpismen handla om något mer än att återvända till en inbillad normalitet så som den anses ha fungerat före Trump. Istället måste det offentliga systemet, institutionerna, politikens innebörd och vad det egentligen innebär att vara en demokrati, på något vis förnyas i USA.

- Alla samhällen består av människors kroppar och psyken. Och man läker inte kroppar och psyken genom att snabbt vända blad. Vi har ett djupt sår som det inte räcker att sätta ett plåster på. •

”Vi har verkligen inte råd att fortsätta att lämna den här grundläggande delen av vår demokrati till ett gäng oreglerade, vinstdrivande företag.”